

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Демченко Ірини Олександрівни
на тему: «Криміналістичне забезпечення організації й тактики
проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081
«Право», галузь знань 08 Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.

Людство пережило не одну пандемію, кожна з яких поставала викликом у пошуку шляхів її здолання. Остання з них – COVID-19, спричинена вірусною інфекцією SARS-CoV-2, за даними офіційної сторінки Всесвітньої організації охорони здоров'я, станом на травень 2023 року (день скасування COVID-19 статусу пандемії ВООЗ), призвела до інфікування понад 765 мільйонів осіб, серед яких підтверджено більш ніж 6,9 млн. летальних випадків. Міністерство фінансів України наводить поточну статистику по COVID-19 на січень 2024 р., згідно з якою за кількістю населення в 41130 тис. осіб інфікованими визначаються 5557995 (13.5%) осіб, зі смертельними наслідками – 112418 (2.0%) осіб, одужали – 544557 (98%), зроблено тестів – 32603805

Крім того, у зв'язку з останніми подіями, а саме збройного вторгнення РФ на територію нашої держави обумовили формування негативних наслідків, адже війна сама по собі схожа на епідемію й несе смерть і страждання. Военні дії завжди збільшують ризики спалахів інфекційних хвороб, такі, як холера, дифтерія, грип, котрі можуть загрожувати українцям через російську воєнну агресію. Тому сьогодні збільшився ризик інфікування холерою, дифтерією, черевним тифом, гепатитом, туберкульозом та іншими соціально небезпечними захворюваннями.

Серед причин, котрі впливали на розповсюдження захворювань взагалі та серед працівників поліції зокрема, є недостатня наукова розробленість розглядуваної проблематики. При цьому, відсутність ефективних рекомендацій з організації й проведення слідчих (розшукових) дій за участю потенційно інфікованих епідемічними хворобами осіб з одного боку може ускладнити отримання позитивних результатів, а з іншого – стати причиною розповсюдження особливо небезпечних захворювань.

Розробці питань криміналістичного забезпечення розслідування, а також тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій в різні роки, присвячена увага таких провідних вітчизняних учених, як В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, В. К. Весельського, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, І. В. Гори, М. В. Даньшина, М. М. Єфімова, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. С. Карпова, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, М. В. Костицького, І. І. Котюка, І. П. Красюка, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, В. О. Маляровою, О. В. Одерія, І. В. Пирога, В. М. Плетенця, М. А. Погорецького, О. С. Саїнчина, О. В. Сачка, М. В. Салтевського,

М. Я. Сегає, Д. Б. Сергєєвої, О. П. Снігерьова С. М. Стахівського, Р. Л. Степанюка, В. М. Тертишника, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, Ж. В. Удовенко, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила, М. Г. Щербаковського та багато інших.

Водночас, з боку науковців належної уваги питанням криміналістичного забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій) приділено не було. Це потребує не тільки наукового вирішення, а й практичного втілення з використанням новітніх та вдосконаленням існуючих засобів і методів як забезпечення безпеки, так і отримання необхідної й достатньої кількості відомостей для реалізації завдань кримінального провадження в умовах, що розглядаються.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 «Право», галузі знань 08 Право.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії розвитку національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12.01.2011, № 24/2011); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); планів науково-дослідницьких робіт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та у межах загальноуніверситетської наукової теми «Криміналістичне забезпечення досудового розслідування» (реєстраційний номер 0123U105007). Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради ДДУВС 29 жовтня 2020 року (протокол № 2).

Цінність роботи полягає у ґрунтовному дослідженні теоретичних і практичних аспектів організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій). Основні наукові результати дисертаційного дослідження авторкою висвітлено у 10-ти наукових публікаціях, серед яких: 4 статті – у виданнях, що включені Міністерством освіти і науки України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття – у міжнародному науковому виданні, а також 5-ти тезах доповідей, що опубліковані в збірниках науково-практичних конференцій та засідань круглих столів.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях полягає у тому, що дисертаційна робота є одним з перших у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням з криміналістичного забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій), в якому

сформульовано низку наукових положень і рекомендацій, що вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне і практичне значення.

Вивчення змісту дисертаційного дослідження дозволяє визначити наявність в положеннях, рекомендаціях, пропозиціях вагомого рівня наукової новизни, отриманого вперше, або істотно вдосконаленого, що відповідає всім вимогам Положення на здобуття ступеня доктора філософії. Справляє позитивне враження наповнення опублікованих авторкою праць, які повною мірою відображують зміст дисертаційного дослідження, демонструють апробацію її результатів не тільки широтою географії публікацій, що не обмежуються лише територією нашої держави, а й можливістю ознайомлення з їх змістом англомовної спільноти.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації досягнута аргументованим й переконливим опрацюванням І.О. Демченко потужного масиву емпіричної, а також правової й наукової джерельної бази. Достовірність, обґрунтованість наукових положень, сформульованих у дисертації висновків й однозначність їх сприйняття забезпечується вдалою та продуманою структурою роботи, логікою викладення матеріалу, вмільм використанням різноманітних методів наукового дослідження, коректним й логічним аналізом авторкою зібраних матеріалів, теоретичних положень юридичної науки й практичних аспектів її застосування.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Зміст наукового дослідження демонструє вмілье використання авторкою методів загальнонаукового та конкретно-галузевого характеру, зокрема: аналізу та синтезу, історичного, системно-структурного, логіко-семантичного, методів порівняння, соціологічного та інших. Це сприяло розширенню понятійного апарату й пізнавальних можливостей у визначенні поставлених перед дисертанткою наукових завдань, мети, об'єкта, предмета дослідження та забезпечило їх досягнення з високим рівнем наукової новизни, істотним внеском в теорію криміналістики та практику її використання.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що викладені й аргументовані в дисертації висновки і рекомендації впроваджені та використовуються в:

– *освітньому процесі* – під час підготовки та проведення занять для здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін: «Криміналістика», «Основи криміналістики», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», розробки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, спрямованих на самостійне опрацювання матеріалу здобувачами вищої освіти (акт впровадження ДДУВС від 27.12.2023 року; НАВС від 27 грудня 2023 року);

– *науково-дослідній діяльності* – під час здійснення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань криміналістичного забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій) (акти впровадження ДДУВС від 26 грудня 2023

року та ХНУВС від 4 березня 2024 року);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення діяльності уповноважених осіб в умовах епідемії (пандемії) (акт впровадження в діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 11 березня 2024 року, УСР в Дніпропетровській області ДСР НП України від 15 березня 2024 року)..

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження І.О. Демченко на тему «Криміналістичне забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)» складається зі вступу, трьох розділів, що налічують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 255 сторінок, з яких 199 сторінок основного тексту, список використаних джерел налічує 257 найменувань і займають 28 сторінок, 5 додатків розміщено на 28-и сторінках . й відповідає вимогам, що ставляться до даного виду робіт

Анотація дисертаційного дослідження стисло і лаконічно з нейтральністю подачі інформації характеризує зміст роботи та викладена українською й англійською мовами.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади криміналістичного забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)» висвітлено багатоаспектність проблематики забезпечення умов діяльності людей під час епідемії (пандемії) взагалі та проведення слідчих (розшукових) дій зокрема із пошуком шляхів її розв'язання в контексті завдань профільних відомств Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України та інших. Комплексний розгляд досліджуваної проблеми реалізовано з урахуванням сучасних досягнень науково-технічного прогресу та існуючих наукових здобутків в галузі епідеміології, вірусології, психології, безпеки життєдіяльності, медицини та ін. як вітчизняних, так і закордонних дослідників.

Сформовано сукупність чинників у визначенні засад організації й проведення слідчих (розшукових) дій під час епідемії (пандемії), із виділенням складових такого з них, як збройна агресія РФ проти України, котрі збільшують ризик інфікування особливо небезпечними інфекціями, що дозволяють побудувати загальні уявлення щодо процесів та явищ, які формують відповідні умови реалізації уповноваженими особами завдань кримінального провадження.

Стверджено, що комунікативний процес, на якому ґрунтується більшість отриманої в рамках кримінального провадження інформації, в умовах епідемії (пандемії), висвітлено через зайняту відповідним учасником позицію (сумлінну, нейтральну та несумлінну), де тема поширеності соціально-небезпечних інфекцій в зазначеній дії може виступати нейтральною або ключовою. Наголошено на доцільності використання нейтрального підходу до теми інфекційних захворювань шляхом визначення зв'язку між ступенем їх поширення, ставленням соціуму до застосування

засобів індивідуального захисту та ін. (стор 28-70).

У другому розділі «Організаційно-тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)» опрацьовано організаційно-тактичні можливості підвищення ефективності проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема й огляду місця події, шляхом збільшення кількості його учасників, де не мають допускатись дублювання їх задач, а у разі зменшення – залишитись поза увагою будь-які обставини, реалізація чого здійснена чітким розподілом завдань кожному учаснику даної процесуальної дії, а також посиленням керівної функції уповноваженої особи з контролем за змістом їх виконання. Наголошено, що проведення таких подальших слідчих (розшукових) дій, як освідування, пред'явлення для впізнання, обшук та інших стають можливими на підставі даних, отриманих під час першочергових процесуальних дій, а також їх належною підготовкою, з урахуванням умов епідемії (пандемії).

Обґрунтовано необхідність врахування можливості використання умов епідемії (пандемії), які ускладнюють/унеможливають реалізацію завдань кримінального провадження, під час підготовки до проведення обшуку та інших процесуальних дій, із визначенням заходів й засобів їх реалізації, забезпечення безпеки учасників, попередження можливості здійснення протидії з боку незацікавлених в розслідуванні осіб (стор. 72-133).

У третьому розділі «Напрями вдосконалення організації проведення слідчих (розшукових) дій в умовах надзвичайної ситуації» ґрунтовно здійснено аналіз положень державних та міжнародних нормативно-правових актів інституцій щодо подолання загроз, викликаних поширенням особливо небезпечних інфекційних захворювань рівня епідемії (пандемії), збройною агресією РФ проти України та іншими, що формують умови надзвичайних правових режимів діяльності. Акцентовано увагу на організації слідчих (розшукових) дій з дотримання нормативно-правових актів, що визначають специфіку їх проведення, обумовлену умовами епідемії (пандемії), без порушення гарантованих Конституцією України прав людини в реалізації завдань кримінального провадження.

Охарактеризовано можливості використання міжнародного досвіду правоохоронними органами нашої держави, в умовах недостатнього рівня знань та навичок, у формуванні власної практики реалізації покладених на них функцій. Обґрунтовано доцільність розгляду із запровадженням ієрархії засобів контролю, до якого включені: вилучення (ізоляція), інженерний, адміністративний, індивідуального захисту, як основного методу захисту працівників від професійних ризиків, застосування яких обумовлено сформованим ступенем ризику. Для низького та середнього рівня ризику інфікування визначено за доцільне використання індивідуальних засобів захисту, а для високого та дуже високого ще й – інженерного, адміністративного, індивідуального захисту. Висвітлено можливість застосування засобів індивідуального захисту як окремо, так і в сукупності із заходами інженерного адміністративного контролю (стор. 136-190).

Загалом, здійснене Демченко Іриною Олександрівною дисертаційне дослідження «Криміналістичне забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)» є завершеною науковою працею, яка відрізняється аргументованістю суджень та достатньою обґрунтованістю запропонованих висновків, й пропозицій, підтверджених належними інформаційними даними, що у сукупності розв'язують конкретно наукове завдання, яке має істотне значення для криміналістики та практичної діяльності, а саме особливостей організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій).

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці ґрунтуються на отриманих І. О. Демченко результатах дисертаційного дослідження на тему «Криміналістичне забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)», які можуть бути запроваджені у діяльності співробітників практичних підрозділів досудового розслідування, освітньому процесі закладів вищої освіти, у дослідженнях, в яких розглядувана робота стане підґрунтям подальших наукових пошуків.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Викладені в дисертаційному дослідженні висновки й пропозиції, в основному, заслуговують підтримки. Разом з тим, в роботі є положення, що мають дискусійний характер і потребують їх обговорення під час публічного захисту.

1. В змісті роботи проявом протидії досудовому розслідуванню в умовах епідемії (пандемії) авторкою приділяється певна увага й наголошується, що:

- вони можуть ускладнити формування відповідного рівня поінформованості про обставини вчиненого кримінального правопорушення, оцінку сформованої слідчої ситуації та ситуації протидії із визначенням напрямів їх розв'язання як за цим, так і за іншими провадженнями (стор.30);

- під приводом самоізоляції можуть приховуватись наміри уникнення виклику для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій (стор. 61);

- відтермінування проведення процесуальних дій може бути використане протидіючою стороною у здійсненні тиску на відповідних учасників (стор. 75-76);

- встановлення психологічного контакту в умовах епідемії (пандемії) спрямоване на забезпечення профілактики застосування заходів протидії досудовому розслідуванню (стор.82);

- ...мінімізація протидіючої сторони у здійсненні тиску на відповідних учасників може реалізовуватись шляхом проведення слідчих (розшукових) дій одразу після налагодження контакту з відповідними учасниками (стор. 91);

- прояви протидії досудовому розслідуванню необхідно припиняти таким чином, щоб, по-перше, продемонструвати недоцільність зайнятої позиції, по-друге – утримувати конфліктну ситуацію контрольованою, по-третє – запобігти подібним проявам у подальшому, по-четверте – убезпечити

від них учасників (стор. 131);

- мінімізація можливості протидії досудовому розслідуванню вбачається в необхідності володіння належним рівнем законодавчої бази взагалі та її правильного застосування (стор.144) і т. ін.

Сукупність використаних в роботі даних щодо протидії досудовому розслідуванню й шляхів її подолання дозволяє стверджувати про можливість формування окремого структурного підрозділу за відповідним напрямком, що не знайшов свого втілення в дисертаційному дослідженні.

2. Висвітлення необхідності застосування режиму відео конференції авторкою визначається як умова убезпечення від інфікування учасників та сторонніх осіб (стор. 105); вагомим аргументом переконання відповідної особи до участі (стор.112); наводяться результати судово-слідчої практики (стор.113), умови застосування (стор.160) і т.д. Проте, на нашу думку, потребують більшої уваги питання нормативно-правового й організаційно-тактичного характеру проведення слідчих (розшукових) дій в режимі відео конференції в умовах епідемій (пандемій).

3. У підрозділі 3.3. «Механізм забезпечення безпеки учасників при проведенні слідчих (розшукових) дій під час надзвичайних ситуацій» наголошується, що забезпечення безпечних умов проведення слідчих (розшукових) дій варто сприймати як самоорганізованість учасників з критичністю ставлення до подій (явищ), в яких вони беруть участь, з суворим дотриманням відповідного алгоритму дій, спрямованого на реалізацію безпеки (стор.189). Проте в роботі залишились не достатньо визначеними дії уповноваженої особи у разі ігнорування відповідним учасником слідчої (розшукової) дії заходів забезпечення особистої безпеки.

4. У підрозділі 3.3. «Механізм забезпечення безпеки учасників при проведенні слідчих (розшукових) дій під час надзвичайних ситуацій», наводиться Борнмутський протокол, який спрямовується як на встановлення загиблих внаслідок великих катастроф, масових розстрілів, так і ідентифікації можливих винуватців, який набуває вагомого значення у виявленні масових поховань як наслідків збройної агресії РФ в Україні з подальшою оцінкою, зокрема й міжнародними правовими інституціями, відповідних фактів (стор. 179). Проте практика застосування зазначеного протоколу залишилась поза належною увагою дисертантки.

Водночас, висловлені зауваження стосуються окремих аспектів, які за своїм змістом, здебільшого, мають рекомендаційний або дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а отримані результати є значним внеском в криміналістичну науку.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення дисертаційного дослідження та наукових публікацій Демченко І.О. фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація «Криміналістичне забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)» Демченко Ірини

Олександрівни є оригіальною, самостійно виконаною науковою працею, яка цілком відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертація Демченко Ірини Олександрівни «Криміналістичне забезпечення організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в умовах епідемій (пандемій)», подана на здобуття ступеня доктора філософії є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих дисертанткою результатів, дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03.04.2019 р. № 283 та від 19.05.2023 р. № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341 та від 18.05.2023 р. № 502), а її авторка – Демченко Ірина Олександрівна, на підставі публічного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
заслужений юрист України

Олег ТАРАСЕНКО